

— Misliš da će doć?

Crni je potvrdno klimnuo glavom dajući Vlahu odgovor koji ga je više ispunio sumnjom negoli definitivnošću. Razmrljao je zatim podlakticom tanki sloj znoja po čelu, zakoračio po oblucima. Odjednom je stao i napeto osluhnuo noć; ništa sumnjivo, samo suptilni zvukovi prirode. Uvjerivši se da su večeras ovdje jedini gosti, sjeo je pod granu visoka raslinja na samom kraju plaže. Vlaho do njega. U daljini, tmina noći gutala je Jadran.

Potmulo ritmičko brujanje motora privuklo im je pozornost.

— Ima bit da dohodu — rekao je Vlaho i poskočio na noge. Vidio je da je to bila koča lokalnih ribara, sročio refleksno nekoliko finesa *sotto voce* i sjeo. — Oni se vraćaju doma s lovinom, a naše niđe na vidiku. Deboto su dva manje kvarat!

— Ma, smiri se, čovječe.

— Smiri se?! Vazda kasne, kurvini sinovi. A mi tu kišamo — dva metra od ceste . . .

— A, što ćeš, bogati, ovako ljut ako sad banu, opet maloga Duju ispucat šakama?

— . . . Ispričo sam se i njemu i Vedranu — rekao je tihim glasom.

— Ako ne dođu do dva, vjerojatno neće ni doć . . .

— Ma, 'naš što? Ni ne trebaju nam. Osim ako se nisi predomislio?

— Ko, ja? Ne budi smiješan — glumeći mirnoću odvratio je Crni.

— Nije nego stari ti je doma pa sam činio konat da možda . . .

— Vlaho! — prekinuo ga je Crni — Reko sam ti da o tomu ne želim raspravljat. U suštini, ako baš hoćeš deducirat, to i jest najbolji dio svega — stari spava ko top na katu, a alarm ne radi.

— Još? Što ti je efikasnost naših majstora, ha!

— Drž' se dogovora i nemaš zime.

— A i to ti je . . . Ono mrcu lemozine što smo ušćarili kroz peti i šesti jedva da je vrijedno truda i živaca. Lako je to, stari moj, nego nije ni potentna kako je prije užala bit. Tolike pute izbit zori oko, a što? Pa, jebemti, ne može se ni prodat ni pofumat!

— Sve je to ionako efemerno — rekao je Crni i zapalio cigaretu. Ponudio je jednu Vlahu.

— Efe-što? — pitao je Vlaho dok je izvlačio cigaretu iz kutije.

— Ništa.

— I ne prema mi.

— Mislim: prolazno, kratkotrajno. Vatre?

— Imam, fala — rekao je Vlaho. Ustao je i hodao lijevo-desno.

Crni je potiho pušio pogleda uprta prema pučini.

Vlaho je dokoračao do njega. — Stari, za Lapad . . . , nisam siguran da . . .

— Nisi siguran?! — prekinuo ga je Crni. — Vlaho, koliko dugo smo ovo planirali? A?! — rekao je Crni ljutito ustajući, uhvatio Vlahu za mišicu i nastavio potiše — Stari, u redu je. Ako ne možeš, što ću, idem sam. . . Onda, prču?

Vlaho se prekrizio, pa okrenuo prema Crnome: — Amo ća.

* * *

Osim pokojeg automobila iz suprotnog smjera i Šestice, autobusa koji je danonoćno vozio ovim putem, cesta je bila prazna. Ipak, Crni bi skoncentrirano pogledao u retrovizor svakih nekoliko sekunda. Vlaho je kroz poluotvoren prozor promatrao portrete kuća i vrtova pokraj su putovali sedamdeset na sat.

Vozili su se petnaestak minuta. Na Lapadu, parkirali su što je diskretnije moguće nedaleko od velike kuće zaklonjene zidom. U vlasništvu Đivovića još od vremena pravih dubrovačkih gospara, generacije Crnovog nona, bila im je dobro poznata.

— Izgleda mi čudno.

— Što?

— Izgleda mi čudno — ponovio je Crni.

— To sam čuo, nego *što* ti izgleda čudno?

— Moja kuća.

Vlaho se nagnuo naprijed da može bolje vidjeti zdanje onkraj ceste. — Ne znam, stari, meni se para ista ko i vazda: peču nje, cijela misteriozna.

I uistinu, predivna villa A. odisala je nečim povijesnim, teže pojmljivim. To preveć i ne začuđuje kad se spomenemo da ju je, bit će tomu već tri stoljeća, prvi vlasnik napustio zauvijek samo nekoliko mjeseci pošto je izgrađena. Pravi razlog nam je neznan, ali, svaka svojim svijetlom, legende odagnavaju tamu misterije koja villu A. okružuje još otad.

Po prvoj legendi tu mu se utopila kći jedinica točno u noći svog sedamnaestog rođendana. Samoubojstvo, kažu. Po drugoj, slučajno je pala u bazen u dvorištu (koji sad služi kao ribnjak) i utopila se. Žalosno, ali što ćeš? — nesreće se dogode. Po trećoj, prvi je vlasnik ljetnikovca, tašti barun Nemnichovski, Nijemac podrijetlom Rus, bio mentalno nestabilan i svoje prijetnje prema kćeri, koja je navodno bila zatrudnjela s jednim od njegovih slugu, konačno je realizirao u kobnoj noći.

Bilo kako bilo, misteriozni odsjaj koji je stara građevina odjevala u noći pulsirao je poput velikog srca. Štovalo ga se — trebalo je smiriti nesmirenu dušu. Doduše, jedan ga je pametnjaković zamalo smrtno prostrijelio herezom da tu nema nikakvih duhova, da odsjaj nastaje kad se mutno svjetlo zastarjele ulične rasvjete probija kroz kapi rose i čestice prašine u zraku i reflektira od stakalca usadena povrh ogradnog zida, da su sve none što se mole manjčici za spokoj duše pošle na kvasinu, kako se u Dubrovniku kaže za senilne, i da bi Elektrikana barunovoj kćeri, ako je nje uopće i bilo, jednom solidnom investicijom lako mogla osigurati vječni spokoj duše.

Gradska vlast je isprva poduprla scijentizam gospodina Tihomerkovića no, dva tjedna kasnije, od njega se je ogradila jer, pojašnjeno je, zaključke njegove teorije opovrgnuo je novijim dokazima jedan stručnjak za plinove iz Mrkonjića. Nitko nije mario što spomenuti stručnjak nikad nije poimenice obznanjen, a none i ostala čeljad koja legende razumiju, Tihomerkoviću je herezu oprostila već s prvom jutarnjom molitvom.

— Stubokom je drukčija . . . — rekao je Crni. — Možda . . . Možda nije ona, nego ja. Možda je gledam drugim očima.

— Crni, ako ti je loš osjećaj . . .

— To je nevažno. Spreman?

— Amo ća — rekao je Vlaho i zgrabio konop sa stražnjeg sjedala.

Otvorili su vrata golfa i zalupili ih gotovo istodobno. Brzo su prešli ulicu, sklonili se u sjeni od mogućih znatizeljnih pogleda. Sve je bilo pusto, mirno. Protrčali su desetak metara uzduž ceste i zaustavili se podno zida što je dijelio vrt i predvorje ville od vanjskog svijeta.

— Konop!

Vlaho mu ga je dodao.

Dan prije Crni je zabio oveću kuku u trešnjino drvo što je raslo najbliže zidu, i sad ju je ribao omčom. Nekoliko neuspjelih pokušaja, a zatim se konop zategnuo. Bez oklijevanja, odbacio se od tla. Penjao se energično i u samo sedam hvatova bio je pri vrhu. Potegnuo se jače da bi zabacio desnu nogu preko, izbjegavajući staklene šiljke, i tiho je doskočio u vrt. Vlaho se sakrio u sjeni da ga se ne bi moglo vidjeti s ceste.

Zapuh lahora poslao je trнке Crnom niz leđa, a dobrohotni šapat krošnji voćaka, krošnji s kojima u djetinjstvu družio se je više nego s vršnjacima i koje je zavolio više nego Bukovćevo remek-djelo što ga je njegov nono darovao Louvreu prije trideset i tri godine i u čiju se ljepotu boja i izražajnost zaljubio kad je, tijekom tadanjeg, svog prvog, putovanja Europom, nedugo nakon majčine smrti, ručicama držeći se za konop boje krvi što je, tad je mislio, odjeljivao prostor za promatrače od onoga što ga je slika trebala, radoznalim dječjim očima neutaživo upijao svaki njegov detalj i epifanijski pojmio ljepotu, više čak nego i Nadu iz trećeg "A" koja je, slučajno ili ne, bila pljunuto nalik djevojčici iz portreta iz Louvrea, uzvratilo je judinskim ubodom kuke u trešnjino meso. Postao je posve svjestan da ni Louvre ni djevojčica iz portreta ni Nada ni nebrojeni drugi trenutci ispunjeni smjehom ili suzama ni približno nisu bili važni niti značajni koliko je za njihova događanja osjećao da su bili i koliko mu je, u stvari, bila važna i značajna ćutnja krošnji kojom su zračile dok im je o inim trenutcima pričao. U najdubljim dubinama njegovog bića zavapio je jaz i leđima naslonjen na zid, paraliziran, izbuljenih očiju, gledao je kako se trenutak njegove sadašnjosti rasteže u vječnost . . . Novi val trnka zastinuo mu je kraželjnicu, prenuo ga. — Vlaho! Vlaho! — pozvao je prigušenim glasom.

U tren Vlaho je bio navrh zida. Rasklimao je kuku pa doskočio na zemlju. Snažno je povukao konop i, kad je kuka dodirnula tlo, skupio ga u klupko što je brže mogao pa ga zajedno s kukom sakrio ispod jedne od biljaka. Nakon toga leđima je

prionuo uza zid, tik do Crnoga. — Koji je kurac, stari, đe si nesto po ure?! — upitao je Vlaho, još zadihan.

— Pričo s krošnjama.

— A la da!

Oslušnuli su noć — nigdje nikoga, tišina; osvijetljeni prozori činili su se daleko. Protrčali su preko trave a onda predvorjem do ulaznih vrata. Crni je izvadio ključ iz džepa hlača, stavio ga u bravu i usporeno okrenuo. Klink! Stara velika vrata bila su otključana. Vlaho je ugurao komad žice u ključanicu inscenirajući nasilnu provalu. Crni ga je potapšao pa stavio ruku na okruglu kvaku i odškrinuo vrata. Osvrnuli su se načas.

— Sve je čisto — reko je Vlaho.

Crni je klimnuo glavom i uperio nejakom svijetlo ručne svjetiljke u mrak. Pred njima se ukazao dobro znani tinel. Ušli su.

"WELCOME TO CAVTAT" — odjednom vidljivim postane znak usađen pokraj ceste, zavoj-dva prije negoli čovjeku dušu zaplijeni krasota ovog piktoresknog primorskog mjesta. I onda je ovdje — unesen i zanesen.

Probudio sam se u cik svitanja. Gledajući s balkona prema moru, onako još u polusnu, razmišljao sam kako je Cavtatova prava ljepota nevidljiva na prvi pogled i kako se da uočiti tek kao odraz ovog jedinstvenog malog mjesta u njegovim ljudima kada postaje njihov osjećaj trankviliteta, ali ne uobičajenog, već osobitog cavtatskog, koji se osjeti kao nekakva nevjerojatna mirnoća, istost sa životom. Na takvu mirnoću mora da je mislio Henry Miller kad je pisao o Cavtatovom imenjaku, grčkom gradiću Epidaursu, kao o sjedištu trankviliteta, svjetskom centru umijeća iscjeljivanja. Kad čovjek utihne i strpljivo sluša pjesmu motora barčica u daljini ili gleda let leptira u igri, pa i kad poput guštera leži i gori tijelo na suncu kako bi, po povratku u svoj grad, mogao imati uvod za priču o ljetovanju u malenom raju na jugu Dalmacije — taj osjećaj pripadanja obuzme mu dušu i tijelo, te tako lagan biva nošen kroz prostor i vrijeme kao aroma cavtatske flore kroz eter. Kažu da svako životno iskustvo u sebi nosi elemente magije. Nigdje i nikad to nije očitije nego kad ljetuješ u Cavtatu, gradiću punom malih, ali u stvari, velikih, suptilnih misterija . . .

Otkako se, u modernijim vremenima, gradom naziva svako ono mjesto što poji i doji stotine tisuća (milijune čak!) stanovnika pri istome kotlu, na istome stolu-tlu, mnogi ovo primorsko mjesto koncipiraju selo, no, čim se spomenu da postoje gradovi s tek nekoliko tisuća stanovnika, Vatikan, primjerice, postulat da je Cavtat grad, usprkos tomu što ne okuplja više od dvije, možda tri tisuće duša pod svojim suncem ili kišom, postane im sasvim pojmljiv. Neminovno? Jasno. Odjednom? Ne, pa iziskuje to čaša i čaša potrage za veritasom! Nađu se, naime, ti naši dilemaši u lokalnom kafiću ili restorančiću i, zarolavši obilno kvalitetna vina preko jezika, polizu usne pa, dok osjećaju kako im apetit raste za ufinjenim banalnostima života u ovom Edenu, a potaknuti migom kristalnočista

plavog oka Jadrana koje u tami poprimi dubinu i mudrost Posejdonovu, nesmetano uživaju u divoti sutona. I dok sunce u more tone, značenje Aristotelove misli o oblikovanju gradova kao najboljih mogućih komunalnih entiteta koje čovjek stvara ne samo da bi živio, već da bi dobro živio, te da je Cavtat, u stvari, takav, pomalo im izroni u svijest.

Potražio sam cigarete u džepu. Povjetarac je prostrujio kroz rublje obješeno na jednom od susjednih kuća. Nasmijao sam se u odzdrav i pogledao na sat. Pet i deset. Izvukao sam cigaretu iz kutije, zapalio je i povukao dugi dim prije nego sam se na trenutak izgubio u živoj slici pred sobom: nebo i more spajali su se negdje u daljini, Cavtat se protezao preda mnom, Jadran pružao svoje masivno vodeno tijelo po pijesku plaža, pa ih ritmički mazio, poput lijena ljubavnika. Ruku prekriženih na ogradi balkona, ispuhnuo sam dim kroz nos i otesao pepeo. Nije pao na tlo, odnio ga je negdje jutarnji lahor. K magistrali, mislim.

A lijepo li je polako, kao kad Jadran mazi plaže, spustiti se tom magistralom što svake godine mnoštvo u Cavtat unese da ih on zanese, proći kuće uz nju poslagane, baciti nonšalantni pogled na šetače koji nas svojim laissez-faire hodom uvijek podsjetite na činjenicu da je Cavtat na krajnjem jugu Lijepe naše i da se život u njemu odvija bez osobite žurbe. Na koncu, zašto žuriti kad Cavtat je tu već stoljećima i bit će još?

Bilo zbog diktuma zeitgeista ili čega drugog, vrijeme je ovdje cirkulatorna konstanta: trenutci prošli i oni sadanji jednako su stvarni; ovo moje cavtatsko ljetno jutro, ljetno jutro starih Ilira, Grka, Rimljana, ljetno jutro u kojem su po planovima Dubrovačke Republike ponovo Cavtat počeli graditi, i nešto kasnije ljetno jutro njegovih sinova Bukovca, Bogišića, Supila . . . , ništa je manje i ništa više doli — cavtatsko ljetno jutro. Vrijeme izvan vremena i u svim vremenima. Cirkulatorna konstanta. Potvrde to modernim infidelima (pristašama teorije "Požurimo jer kako bismo inače sve stigli obaviti"), kao tihi svjedoci minulih vremena i proroci nadolazećih, štambilji povijesnih epoha evidentnih u njegovom duhu i arhitekturi što ih, htjeli ne htjeli, mogu vidjeti kad god se rivom Ante Starčevića prošetali. I, naravno, nedugo nakon njihovog dolaska, ovi Tome poprime isti životni stav, isti hod. Gustoća rane transcendentalna bivanja uspori im brzi prst. Cavtatiziraju se.

U prvi mah, staviviši starosjedioce Cavtačane i one novodoseljene u istu vreću, čovjek razumno prosudi da je klima to što asimilaciju čini tako spontanom i lakom. Pogrešno! Amaterski zaključeno! Ta, kad se čovjek tu nađe, bio on moderni infidel ili

ne, sva, a ne samo neka njegova osjetila izložena su milosti i nemilosti Cavtata: samom pekuilarnom zraku što saturiran aromom borova i čempresa raštrkanih po poluotocima Ratu i Sustjepanu i okolnim otocima Mrkanu, Bobari i Supetru, na trenutke težak poput londonske magle iz starih crno-bijelih filmova o Jacku Trbosjeku, a drugima opet suptilno opojan poput ishlapljela parfema neke dive nakon cjelovečernjeg izlaska, ljetnim povjetarcem biva raznesen do naših bespomoćnih nosnica . . . I mhm, tko si uopće i želi pomoći? Tko je pali anđeo koji se raju može oduprijeti? Pa onda prigušen, gotovo nečujan, zvuk smijeha i svakojakih glasova dopre do nas, možda s udaljenih plaža ili odjeknut od tko zna gdje, da ne spominjem miomirise ukusnih plodova mora i delikatesne deserte (ne mislim pritom uvijek na turistkinje željne provoda, već i na ohlađeno voće iz ovoga kraja), uz koje perfektно završi bilo kakva gozba. Ah, cavtatska ljeta . . .

Kakva li su samo kontradikcija cavtatskim zimama. Već prve jesenje kiše počnu tjeskobiti duše Cavtaćana i tjerati turiste iz tog grada ljetnih snova. Studente također. Oni krenu na studije u neke druge, veće i dalje centre. Cavtat ostaje napušten. Ono malo stanovnika što mu ostane raštrka se i zatvori iza svojih vrata. Čekaju ljeto. Finijem oku neće uteći da "zimski" Cavtaćani imaju dobru dozu posebne hrabrosti i lojalnosti, slične onoj koju su tako overtно pokazivali homerovski heroji kad bi i u najkritičnijim trenutcima nastavljali živjeti po svojim načelima usprkos spoznaji da ih takav hubris vodi u mračni, hladni, usamljeni had. "Kvando i kvando", kako namjesto "ponekad" kažu Cavtaćani, spomenu nas, pogotovu oni što još s posljedicama tadanjih promrzlina žive, kroz zadnje desetljeće bilo je i zima što su poradi snjegova s istočnih planina mrzlije bile.

Zazorna sjećanja uzbjegla su mi iz misli pred impozantnim plavetnilom što, činilo se, do mene sezalo je iz beskraja. Misli omutavljenih od silna obujma i plavetne krasote, pri svakom udahu osjećao sam kako mi dim čini tijelo sve toplijim i toplijim, ali ne na vulgaran način kao darima djevojčina tijela, već magično, poput same ljubavi — iz nutrine, bez epicentra, u osjećaju prožimanja — i kako pri svakom izdahu kroz veo satkan od plavičasta dima, zurim u plavetnilo svega i ničega, i pušim s užitkom od osuđenika na smrt koji zna da više nema svoj život, ali da ima ovu posljednju cigaretu koja dok ga guši i najavljuje mu najdužu noć, kroz svo njegovo temporalno biće širi osjet slatkog užitka . . . Traci dima uokružili su me blisko, pa sve bliže i bliže dok me grleći i milujući mi svu kožu polako, seduktivno i bez propuštanja i milimetra nje,

kao prsti neke stare iskusne prostitutke, nisu doveli do te dobro znane, ali uvijek iznova iskušane i zato neobične nespolne ekstaze.

Zadovoljan, zakrivio sam krajičke usana i dopustio smiješku da uteče zajedno s dugim posljednjim dimom cigarete. Još uvijek stisnutih usana, odbacio sam opsolventni opušak ispred sebe da bih ga zgazio korak-dva potom, pri hodu natrag u sobu. U mom džepu je bila kutija s još petnaest cigareta — harem s petnaest djevica dima odjevenih u žuto-bijelu papirnu odoru. Nagost im se nazirala. Osjetih — nestrpljivo su čekale svoju priliku da me otople, obgrle, nasmiju . . .